

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ПСИХОЛОГІЯ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальності: “Хореографія”,
“Образотворче та
декоративно-прикладне мистецтво”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ПСИХОЛОГІЯ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальності:
“Хореографія”,
“Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ПСИХОЛОГІЯ

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНККОС”, 2006. – 44 ст.

Укладач	В. Л. Лобода – викладач Миколаївського державного вищого училища культури
Рецензенти:	Г. В. Галицька – зав. відділом загальноосвітніх дисциплін Миколаївського державного вищого музичного училища Г. В. Грищенко – кандидат медичних наук, декан факультету психології Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько
Редактор	Л. В. Московченко

© Лобода В. Л., 2006
© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку України вимагають від випускників закладів культури оволодіння конструктивними підходами, ефективними моделями, алгоритмами і продуктивними психологічними технологіями пізнання, розвитку і вдосконалення творчого потенціалу особистості і соціальної групи в процесі виконання майбутніх управлінських функцій. Багатопланові питання своєї діяльності керівник, управлінець, менеджер ХХІ століття не може ефективно вирішувати без урахування психології колективу, його організаційної культури, індивідуальних особливостей співробітників, реальної системи соціально-психологічних характеристик, знання основ організації педагогічного процесу, змісту навчання і виховання, всіх основних сторін майбутньої професійної діяльності.

Знайомство із психологією вказує спокусливі перспективи кращого розуміння себе і оточуючих, встановлення чітких класифікацій людської поведінки і сталих різновидностей типів особистості, вміння відповідно поводитися в різних ситуаціях.

Сучасний студент – це особистість, що сформована на кращих взірцях засвоєного вітчизняного і зарубіжного досвіду розвитку цивілізації, згідно з яким гармонічно переплітаються духовна і тілесна краса, загальна культура і культура управління, ерудиція і соціальна компетентність. Інакше кажучи, – це модель досконалого розвитку і продуктивного поєднання творчого потенціалу управління, яка забезпечує найбільш повне задоволення життєвих потреб і соціально значущих засад у суспільстві.

Вивчення навчального курсу “Психології” в змозі забезпечити студента першим кроком до вибраної мети, сформувати зацікавленість у психологічних знаннях та вміннях, що необхідні для керівників культурно-дозвіллевих закладів.

Програма дисципліни “Психологія” складена відповідно до державних стандартів гуманітарної освіти в Україні. На вивчення дисципліни за навчальним планом відводиться 108 годин, з яких – 74 аудиторних (48 годин – лекційні заняття, 26 годин – семінарські заняття) і 34 години відведено для самостійної роботи студентів. У ній подано орієнтовний тематичний план з розподілом навчального часу на вивчення окремих тем.

ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ І УМІНЬ СТУДЕНТІВ

У результаті вивчення дисципліни “Психологія” студенти повинні:

Знати:

- зміст, основні поняття та завдання психології;
- структуру свідомості та фактори впливу на її формування;
- вікові особливості формування і коригування свідомості;
- психологічні закономірності і проблеми взаємодії людини з навколишнім середовищем;
- особливості поведінки людини в кризових ситуаціях та механізми управління такою поведінкою;
- ключові тенденції і напрямки розвитку психології та сфери практичного застосування психологічних закономірностей.

Уміти

- використовувати знання психологічних закономірностей поведінки людини для аналізу конкретних соціальних ситуацій і проблем;
- оцінювати свої дії та діяльність інших людей і соціальних груп із точки зору наслідків такої діяльності для навколишнього середовища;
- надавати психологічну допомогу в попередженні та подоланні кризових ситуацій;
- застосувати психологічні закономірності у сфері культури.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН вивчення дисципліни “Психологія”

№ з/п	Модуль, теми
1.	Модуль 1. Психологія як наука
2.	Тема 1. Предмет психології
3.	Тема 2. Основні напрями, структура і методи психології
4.	Тема 3. Методологічні аспекти психології
5.	Модуль 2. Особистість у діяльності і спілкуванні
6.	Тема 4. Психологічні основи діяльності людини
7.	Тема 5. Спілкування
8.	Тема 6. Психологія особистості
9.	Тема 7. Міжособистісні стосунки в групах
10.	Модуль 3. Пізнавальна діяльність особистості
11.	Тема 8. Чуттєві форми пізнання дійсності
12.	Тема 9. Раціональні форми освоєння дійсності
13.	Модуль 4. Емоційно-вольова сфера особистості
14.	Тема 10. Емоції і почуття
15.	Тема 11. Воля
16.	Модуль 5. Психологія індивідуальності
17.	Тема 12. Темперамент
18.	Тема 13. Характер
19.	Тема 14. Здібності

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
з дисципліни “Психологія”

№ з/п	Модуль, тема	Години		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Модуль 1. Психологія як наука				
1.	Тема 1. Предмет психології	4		4
2.	Тема 2. Основні напрями, структура і методи психології	4	2	2
3.	Тема 3. Методологічні аспекти психології	4	2	2
Модуль 2. Особистість у діяльності і спілкуванні				
4.	Тема 4. Психологічні основи діяльності людини	4	2	2
5.	Тема 5. Спілкування	4	2	2
6.	Тема 6. Психологія особистості	4	2	4
7.	Тема 7. Міжособистісні стосунки в групах	4	2	2
Модуль 3. Пізнавальна діяльність особистості				
8.	Тема 8. Чуттєві форми пізнання дійсності	2	2	2
9.	Тема 9. Раціональні форми освоєння дійсності	2	2	2
Модуль 4. Емоційно-вольова сфера особистості				
10.	Тема 10. Емоції і почуття	2	2	2
11.	Тема 11. Воля	2	2	2
Модуль 5. Психологія індивідуальності				
12.	Тема 12. Темперамент	4	2	2
13.	Тема 13. Характер	4	2	2
14.	Тема 14. Здібності	4	2	4
15.	Всього	48	26	34
16.	Всього	108		

ВСТУП

Психологічні знання потрібні кожній людині на всіх етапах її життя. Передусім вони необхідні для глибокого пізнання себе, своїх потенційних можливостей, а також розуміння інших людей. Вони допомагають людині правильно організовувати роботу над собою. На цих знаннях ґрунтується пізнання сенсу життя і розуміння тих складних соціально-психологічних проблем, які прагне вирішити суспільство.

Вивчення психології необхідне для фахового зростання, оволодіння новою технікою, налагодження гармонійних стосунків у трудовому колективі, формування в ньому належного морально-психологічного клімату. Про її важливість свідчить рішення ЮНЕСКО – оголосити XXI століття століттям психології.

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ПСИХОЛОГІЯ”

Модуль 1. Психологія як наука

Тема 1. Предмет психології

- Виникнення та становлення психології як науки (XVIII ст.) про факти закономірності та механізми психічного життя людей і тварин.
- Предметом психології є психічна діяльність людини; психічні процеси, стани, властивості людини; розкриття законів, виникнення розвитку і перебігу психологічної діяльності; становлення психічних властивостей людини; з'ясування життєвого значення психіки.
- Рефлекторна природа психіки в дослідженнях І. Сеченова, І. Павлова, П. Анохіна та інших фізіологів.
- Психіка і мозок.
- Свідомість – продукт суспільно-історичного розвитку людини.

Тема 2. Основні напрями, структура і методи психології

- історичний розвиток психології

- Психологічні фактори у дослідженні соціальних процесів: механізми індивідуальної і групової поведінки людини, соціальні настановлення й орієнтири, настрої, почуття, психологічний клімат, механізми навіювання, наслідування, психологічного зараження.
- Інтенсивний розвиток різних наук і їх стислий зв'язок з психологією зумовлюють виникнення багатьох суміжних проблем.
- Основні напрями психології: біхевіоризм; гештальтпсихологія; психоаналіз; когнітивна психологія; діяльнісний підхід.
- Розвиток психології спричиняє появу нових проблем, що вимагають пошуку нових підходів до їх вирішення, створення нового понятійного апарату і розроблення нових методів дослідження.
- Класифікація методів психології. Спостереження. Експеримент. Тест. Бесіда. Анкета. Соціометрія. Аналіз продуктів діяльності.

Тема 3. Методологічні аспекти психології

Методологія науки – вивчення про принципи побудови, методи, форми і способи наукового пізнання.

Методологічні принципи психології:

- принцип детермінізму;
- принцип єдності психіки і діяльності;
- принцип розвитку;
- принцип відображення;
- принцип системності.

Системність у дослідженні людської психіки:

- соціальна система;
- біологічна система;
- фізична система.

Типи психологічного знання:

- споглядально-пояснювальний тип;
- емпіричний тип;
- дієво-перетворювальний тип.

Закони психології за Б. Ломовим.

Модуль 2. Особистість у діяльності і спілкуванні

Тема 4. Психологічні основи діяльності людини

Сутність діяльності. Активність і діяльність.

Потреба – стан живого організму, який виражає його залежність від об'єктивних умов існування та розвитку і спонукає до активності відносно цих умов. Природні потреби, культурні потреби, матеріальні потреби.

Діяльність – внутрішня (хімічна) і зовнішня (фізична) активність людини, що регулюється усвідомленою метою.

Психологічна структура діяльності. Мотиваційний підхід до аналізу діяльності. Складові діяльності: потреба, мета, мотив.

Операційний підхід до діяльності.

Освоєння діяльності, компоненти дії: моторні (рухові), сенсорні (чуттєві), центральні.

Виправлення – багаторазове виконання певних дій чи видів діяльності з метою їх освоєння, яке ґрунтується на розумінні й супроводжується свідомим контролем і коригуванням.

Навичка – часткова автоматизація, виконання і регулювання доцільних рухів.

Уміння – зумовлена знаннями і навичками, готовність людини успішно досягти свідомо поставленої мети діяльності в мінливих умовах її протікання.

Основні види діяльності.

Гра:

- функціональна;
- конструктивна;
- сюжетно-рольова;
- за правилами;
- дидактична.

Навчання. Праця.

Тема 5. Спілкування

Посилення уваги наприкінці XX – початку XXI ст. у психологічній науці до методологічних, теоретичних і експериментальних проблем у психології спілкування.

Діяльність і спілкування. Функції спілкування:

- інформаційно-комунікативні;
- регулятивно-комунікативні;
- афективно-комунікативні;

Аспекти спілкування, розглянуті психологом Г. Анреєвою:

- комунікативний (обмін інформацією);
- інтерактивний (міжособистісна взаємодія);
- перцептивний (сприймання партнерами один одного по спілкуванню і досягнення взаєморозуміння).

Структура спілкування є багаторівневим феноменом, у якому виділяють макро-, мезо- та мікрорівень.

Спілкування як обмін інформацією:

- вербальна (словесна) комунікація;
- невербальна комунікація, спілкування як міжособистісна взаємодія.

Спілкування як міжособистісне розуміння: ідентифікація, рефлексія, казуальна атрибуція, стереотипізація, атракція.

Тема 6. Психологія особистості

Індивід, особистість, індивідуальність.

Теорії особистості в зарубіжній психології:

- 1) традиційні (З. Фрейд, К. Г. Юнг, В. Ділтей, К. Левін, В. Штер)
- 2) нові (А. Адлер, К. Хорні, Г. Опорт, К. Р. Роджус, А. Х. Маслоу)
- 3) новітні (Е. Фром, Е. Х. Еріксон, Г. Саллівен, К. Леонгард)

Традиційні теорії особистості. Психоаналіз З. Фрейда.

Три рівні психіки людини (свідомість, особистісне несвідоме і колективне несвідоме) швейцарського психіатра і психолога, основоположника аналітичної психології К. Г. Юнга.

Нові теорії особистості – засновник індивідуальної психології А. Адлер.

Засоби психологічного захисту за К. Хорні.

Гуманістична психологія представлена концепціями Г. Окпорта, К. Р. Роджуса, А. Х. Маслоу.

Новітні теорії особистості. Теорія відчуження Е. Фромма. Теорія розвитку особистості американського психолога Еріка Хомбургера Еріксона. Психологія особистісних конструктів американського психолога Д. А. Келлі. Проблема особистості у радянській психології. Системно-

діяльнісний підхід, сформований у працях Л. Виготського, Б. Ананьєва, С. Рубінштейна, Г. Костюка, О. Леонтьєва, А. Петровського.

Спрямованість особистості.

Види спрямованості:

- особистісна спрямованість;
- колективістська спрямованість;
- ділова спрямованість.

Неусвідомлені мотиви: потяг, установка.

Усвідомлювальні мотиви: інтерес, переконання, прагнення, свідомість і Я – концепція особистості. Самооцінка особистості. Рівень домагань. Самоповага. Психологічний захист.

Тема 7. Міжособистісні стосунки в групах

Класифікація груп:

- умовна група;
- реальна група;
- формальна група;
- неформальна група;
- референтна група;
- міжособистісні стосунки в групах (колективах).

Методи вивчення міжособистісних стосунків:

- соціометрія;
- референтометрія.

Лідерство і керівництво, теорії лідерства:

- емоційний лідер;
- інструментальний лідер;
- авторитарний лідер;
- демократичний лідер.

Модуль 3. Пізнавальна діяльність особистості

Тема 8. Чуттєві форми пізнання дійсності

Увага – спрямованість і зосередженість свідомості, що передбачає підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної чи рухової активності індивіда.

Природа уваги. Види уваги: мимовільна, довільна, післядовільна.

Структурні особливості уваги: стійкість, концентрація, розподіл, переключення, обсяг.

Праці радянських вчених – С. Рубінштейн, М. Добринін, О. Леонтєв, П. Гальперін, Д. Узнадзе, Є. Мелерян.

Відчуття – відображення в мозку людини окремих властивостей предметів і явищ об'єктивного світу, наслідок їх безпосереднього впливу на органи чуття.

Природа відчуттів. Види відчуттів: екстероцептивні, інтероцептивні, пропріоцептивні.

Загальні властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість.

Взаємодія почуттів.

Сприймання – відображення у свідомості людини предметів і явищ об'єктивної дійсності при їх безпосередній дії на органи чуття.

Природа сприймання.

Апперцепція – залежність сприймання від змісту психічного життя і особливостей особистості.

Основні особливості сприймання: предметність, цілісність, структурність, константність, осмислення.

Види сприймань:

- сприймання простору;
- сприймання часу;
- сприймання руху.

Тема 9. Раціональні форми освоєння дійсності

Пам'ять – процес запам'ятовування, зберігання, відтворення і забування індивідом його попереднього досвіду.

Природа пам'яті. Психологічні теорії пам'яті: асоціативна, гештальтпсихологічна, біхевіористична, когнітивна, діяльнісна, фізіологічна, фізична, біохімічна.

Види пам'яті: образна, рухова, емоційна, словесно-логічна, сенсорна, короткочасна, довготривала, мимовільна, довільна, смислова, механічна.

Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування.

Індивідуальні відмінності пам'яті: швидкість, точність, міцність, готовність до відтворення.

Мислення – суспільно зумовлений, нерозривно пов'язаний із мовленням психічний процес пошуків і відкриття суттєво нового, опосередкованого й узагальненого відображення дійсності у процесі її аналізу і синтезу.

Мислення і мова. Мислення і мозок. Форми мислення: поняття, судження, умовивід.

Мисленнєві операції: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення.

Види мислення: наочно-дійове, наочно-образне, абстрактне, емпіричне, теоретичне, практичне, продуктивне, репродуктивне, дискурсивне, інтуїтивне, патогенне, саногенне.

Індивідуальні особливості мислення: глибина, самостійність, критичність, послідовність, гнучкість, швидкість.

Уява – процес створення людиною на основі її попереднього досвіду образів об'єктів, яких вона безпосередньо не сприймала і не сприймає.

Природа уяви. Фізіологічні основи уяви. Уява і творчість.

Види уяви. Індивідуальні особливості уяви.

Модуль 4. Емоційно-вольова сфера особистості

Тема 10. Емоції і почуття

Емоція – узагальнена чуттєва реакція, що виникає у відповідь на різні за характером: екзогенні (ті, що йдуть із навколишнього середовища) і ендогенні (ті, що виходять із власних органів і тканин) сигнали, які обов'язково викликають певні зміни у фізіологічному стані організму.

Теорія емоцій. Фізіологічні основи емоцій.

Почуття – специфічна форма відображення дійсності, в якій виявляється стійке суб'єктивно-емоційне ставлення людини з властивими їй потребами до предметів і явищ, які вона пізнає і змінює.

Основні якості почуттів. Форми переживання почуттів: чуттєвий тон, емоція, афект, стрес, пристрасть, настрій, фрустрація, почуття.

Основні емоційні стани: інтерес, радість, здивування, страждання, страх, сором.

Тема 11. Воля

Воля – свідомо організована і саморегуляція людиною своєї діяльності і поведінки, спрямована на подолання труднощів при досягненні поставлених цілей.

Воля і вольові дії людини: прагнення, потяг, бажання.

Види дії людини: мимовільні, довільні.

Функції волі: спонукальна, гальмівна.

Модуль 1. Психологія як наука

Тема 1. Предмет психології

1. Становлення психології як науки:
 - етапи історичного розвитку психології;
 - початкові уявлення про психіку.
2. Рефлекторна природа психічного.
3. Будова нервової системи.
4. Виникнення свідомості:
 - структура свідомості;
 - рівні свідомості.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте, які форми вияву психіки спільні для людей і тварин.
2. Проаналізуйте, чи можна закономірності психіки, що виявлені у тварин, переносити на людину.
3. Визначте, який етап у розвитку психології можна вважати суто науковим.
4. Поясніть, чому і як виникла свідомість?
5. Порівняйте зміст понять “несвідоме” і “підсвідоме”.

Література

1. Гальперин П. Я. Введение в психологию. – М., 1976
2. Годфруа Ж. Что такое психология: в 2-х т. – М., 1992
3. Дубравська Д. М. Основи психології. – Львів, 2001
4. О. Скрипниченко, Л. Доминська, З. Огороднійчук та ін. Загальна психологія. – К., – 1999.
5. Психологія / За ред. Ю.Л. Трофімова. – К., 1999.
6. Раменець В. А. Історія психології. – К., 1978.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: В 2-х т. – М., 1989.

Тема 2. Основні напрями, структура і методи психології

1. Місце психології в системі наук:
 - біхевіоризм;
 - гештальтпсихологія;
 - психоаналіз;

Проблема свободи волі: індетермінізм, детермінізм.
 Локус контролю. Воля і ризик.
 Вольові якості особливості: цілеспрямованість, принциповість, самостійність, витримка, рішучість, наполегливість.

Модуль 5. Психологія індивідуальності

Тема 12. Темперамент

Темперамент – сукупність індивідуально-психологічних якостей, яка характеризує динамічний та емоційний аспект поведінки людини і виявляється в її діяльності і спілкуванні.

Історія розвитку вчення про темперамент. Типи вищої нервової діяльності і темперамент (сангвінік, флегматик, холерик, меланхолік).

Класифікація К. Леонгарда.

Темперамент і стиль діяльності.

Тема 13. Характер

Характер – складне й індивідуально-своєрідне поєднання рис людини, яке формується в процесі її розвитку під впливом умов життя та виховання і виявляється в її поведінці.

Характер і темперамент. Характер і середовище. Структура характеру.

Типологія характерів:

- конституційні теорії;
- соціальні теорії;
- функціональні теорії;
- акцентуальні теорії.

Тема 14. Здібності

Знання, навички і вміння як основа для розвитку здібностей.

Здібності – індивідуально-психологічні особливості, що виявляються в діяльності, є умовами її успішного виконання і спричиняють відмінності в динаміці оволодіння необхідними для людини знаннями, навичками, вміннями.

Характеристика здібностей і проблеми їх вимірювання (Дж. Кеттелл, А. Біне, Т. Сімон.)

Види і структура здібностей. Задатки і здібності. Обдарованість і талант. Геніальність.

- когнітивна психологія;
 - генетична психологія;
 - гуманістична психологія;
 - діяльнісний підхід.
2. Структура сучасної психології.
 3. Методи психології.

Завдання для самостійної роботи

1. З'ясуйте місце психології в системі наук.
2. Проаналізуйте, у чому полягає відмінність між біхевіоризмом і гештальтпсихологією.
3. Поясніть, у чому відмінність між спостереженням і експериментом.
4. Виділіть, що є спільним у поглядах представників гуманістичної психології та діяльнісного підходу.
5. Охарактеризуйте, чому метод тестів не став основним у психологічних дослідженнях.

Література

1. М'ясоїд П. А. Загальна психологія. – К., 1998.
2. Психологические методы. – Л., 1976
3. Психологія / За ред. Г. С. Костюка. – К., 1968.
4. Психологія / За ред. Ю. Л. Трофімова. – К., 1999.
5. Анастаси А. Психологическое тестирование: В 2-х т. – М., 1982.
7. Андреева Г. М. Социальная психология. – М., 1997.
8. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента. – М., 1982.

Тема 3. Методологічні аспекти психології

1. Принципи психології.
2. Системність у дослідженні людської психіки.
3. Теорія і експеримент у психологічній практиці.
4. Закони психології.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте суть понять “методологія” та “методика” і взаємозв'язки між ними.
2. Поясніть, чому потрібне системне вивчення психіки людини.
3. Розкрийте відмінність між об'єктом і предметом дослідження в психології.

4. Проаналізуйте, у чому полягає складність виявлення психологічних законів.
5. Наведіть приклади використання системного методу у психології.

Література

1. Ломов Б. Ф. Об исследовании законов психологии // Психологический журнал. – 1982. – Т.3. – № 1
2. Рубинштейн С. Л. Принципы и пути развития психологии. – М., 1959.
3. Ломов Б. Ф. Методологические принципы и проблемы психологии. – М., 1984.

Модуль 2. Особистість у діяльності і спілкуванні

Тема 4. Психологічні основи діяльності людини

1. Сутність діяльності:
 - активність і діяльність;
 - види потреб;
 - особливості людської діяльності.
2. Психологічна структура діяльності:
 - мотиваційний підхід до аналізу діяльності;
 - операційний підхід до аналізу діяльності.
3. Освоєння діяльності:
 - навички;
 - уміння.
4. Основні види діяльності:
 - гра – найпростіший вид діяльності;
 - навчання – це активний процес спрямування діяльності й поведінки дитини на опанування нею суспільно-історичного досвіду людства;
 - праця – вид діяльності, метою якого є створення суспільно корисного продукту.

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть, у чому принципова відмінність діяльності людини від складних форм поведінки тварин.
2. Дайте характеристику взаємозв'язків між основними компонентами діяльності.
3. Проаналізуйте, як співвідносяться зовнішні (предметні) й внутрішні (розумові) дії в процесі їх становлення.

4. Охарактеризуйте, яку роль відіграє свідомість при формуванні навичок і вмінь?
5. Розкрийте, чи існує взаємодія вмінь?
6. Поясніть, чим відрізняється вміння від навички.
7. Встановіть риси схожості і відмінності, які існують у грі дітей і діяльності дорослих.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. – М., 1980
2. Давыдов В. В. Нерешенные проблемы теории деятельности // Психологический журнал. – 1992. – № 2.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1982.
4. Степанов О. М. Перенос знаний и умений как проблема педагогической психологии // Научные записки Тернопольского пединститута. Серия “Педагогика и психология”. – 1997. – № 1(3).
5. Эльконин Д. Б. Теория игры. – М., 1972.

Тема 5. Спілкування

1. Діяльність і спілкування.
2. Функції та структура спілкування.
3. Спілкування як обмін інформацією:
 - вербальна (словесна) комунікація;
 - невербальна комунікація.
4. Спілкування як міжособистісна взаємодія.
5. Спілкування як міжособистісне розуміння.

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть, чи можна використовувати внутрішнє мовлення для спілкування з іншими людьми?
2. Визначте, як пов'язані між собою діяльність і спілкування.
3. Охарактеризуйте роль невербальних засобів спілкування.
4. Поясніть, як здобути прихильність партнера у спілкуванні.
5. Поясніть, чому люди різних культур відчувають труднощі у виборі засобів невербального спілкування.
6. Поясніть, чому люди при зустрічі потищують один одного руку?

Література

1. Бодалев А. А. Личность и общение. – М., 1995.
2. Кан-Калик В. В. Учителю о педагогическом общении. – М., 1987.
3. Карнеги Д. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей. – М., 1989.
4. Леви В. Искусство быть другим. – М., 1981.
5. Обозов Н. Н. Межличностные отношения. – Л., 1979.
6. Щекин Г. В. Как читать людей по внешнему облику. – К., 1992.

Тема 6. Психологія особистості

1. Індивід, особистість, індивідуальність.
2. Теорії особистості:
 - теорії особистості в зарубіжній психології;
 - нові теорії особистості;
 - новітні теорії особистості.
3. Спрямованість особистості:
 - види спрямованості;
 - неусвідомлювані мотиви;
 - усвідомлювані мотиви.
4. Самосвідомість і Я – концепція особистості.

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть, у чому полягають відмінності між поняттями “людина”, “індивід”, “особистість”, “індивідуальність”.
2. Визначте, як у структурі особистості співвідносяться біологічне і соціальне.
3. Проаналізуйте, які відмінності у поглядах на особистість властиві концепціям Фрейда і неофрейдистів.
4. Поясніть вислів “Особистість є суб’єктом власної діяльності”.

Література

1. Асмолов А. Г. Психология личности. – М., 1990.
2. Кон И. С. Открытие “Я”. – М., 1978.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1975.
4. Петровский А. В. Личность. Деятельность. Коллектив. – М., 1982.
5. Психология развивающейся личности / Под ред. А. В. Петровского. – М., 1987.

Тема 7. Міжособистісні стосунки в групах

1. Класифікація груп.
2. Міжособистісні стосунки в групах (колективах).
3. Методи вивчення міжособистісних стосунків:
 - соціометрія;
 - референтометрія.
4. Лідерство в групах (колективах).

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть, чим зумовлена різноманітність підходів до класифікації груп.
2. Проаналізуйте, чи можливі прояви конформізму в умовах колективу?
3. Поясніть, чи може наявність декількох референтних груп у особистості бути причиною її конфлікту із собою.
4. Визначте, чим лідер відрізняється від керівника.
5. Розкрийте відмінності між лідером-натхненником і лідером-наставником.
6. Проаналізуйте, як стиль керівництва впливає на діяльність колективу.

Література

1. Андреева Г. М. Социальная психология. – М., 1997.
2. Аникеева Н. П. Психологический климат в коллективе. – М., 1989.
3. Кричевский Р. Л., Дубовская Е. М. Психология малой группы. – М., 1991
4. Обозов Н. Н. Межличностные отношения. – Л., 1979.
5. Петровский А. В., Шпалинский В. В. Социальная психология коллектива. – М., 1978.

Модуль 3. Пізнавальна діяльність особистості

Тема 8. Чуттєві форми пізнання дійсності

1. Увага:
 - природа уваги;
 - види уваги.
2. Відчуття:
 - природа відчуттів;
 - загальні властивості і закономірності відчуттів.

3. Сприймання:

- природа сприймання;
- основні особливості сприймання;
- види сприймань.

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть, чим зумовлена вибірковість людської уваги.
2. Розкрийте механізм появи орієнтувальної реакції.
3. Проаналізуйте, чи залежить коливання уваги від характеру діяльності людини.
4. Визначте, як боротися з розсіюванням уваги.
5. Розкрийте, які фактори впливають на обсяг уваги.
6. Охарактеризуйте загальні властивості відчуттів.
7. З'ясуйте, в чому відмінність між явищами адаптації і сенсibiliзації.
8. Визначте, чи можливе сприймання часу.
9. Обґрунтуйте, чому сприймання є складнішим процесом, ніж відчуття.
10. Поясніть особливості перцептивної дії та її впливу на побудову образу сприймання.
11. Охарактеризуйте роль кінестетичних відчуттів сприймання.

Література

1. Ананьев Б. Г., Дворяшина М. Д., Кудрявцева Н. А. Индивидуальное развитие человека и константность восприятия. – М., 1968.
2. Ананьев Б. Г. Психология чувственного познания. – М., 1960.
3. Артамонов И. Д. Иллюзии зрения. – М., 1969.
4. Гальперин П. Я., Кабылицкая С. Л. Экспериментальное формирование внимания. – М., 1974.
5. Грегори Р. Л. Разумный глаз. – М., 1972.
6. Дормашев Ю. В., Романов В. Я. Психология внимания. – М., 1995.
7. Психология / За ред. Г. С. Костюка. – К., 1968.
8. Психология / За ред. Ю. Л. Трофімова. – К., 1999.
9. Рок И. Введение в зрительное восприятие: В 2 кн. – М., 1980.
10. Хрестоматия по вниманию / Под ред. А. Н. Леонтьева, А. А. Пузыря, В. Я. Романова. – М., 1976.

Тема 9. Раціональні форми освоєння дійсності

1. Пам'ять:

- природа пам'яті;
- психологічні теорії пам'яті;
- фізіологічні теорії пам'яті;
- фізична теорія пам'яті;
- види пам'яті;
- процеси пам'яті;
- індивідуальні відмінності пам'яті.

2. Мислення:

- мислення і мова;
- мислення і мозок;
- форми мислення (поняття, умовивід);
- мисленнєві операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення);
- види мислення (абстрактне, емпіричне, теоретичне, практичне, репродуктивне, дискурсивне, інтуїтивне, патогенне, саногенне);
- індивідуальні особливості мислення.

3. Уява:

- природа уяви;
- фізіологічні основи уяви;
- уява і творчість;
- види уяви (пасивна, активна);
- процеси уяви;
- індивідуальні особливості уяви.

Завдання для самостійної роботи:

1. Поясніть вислів: "Пам'ять – це дорога з минулого в майбутнє".
2. Визначте, які недоліки мають різні теорії пам'яті?
3. Розкрийте відмінності між сенсорною і короткочасною пам'яттю.
4. Поясніть розвиток і формування пам'яті.
5. Обґрунтуйте величезні можливості пам'яті людини.
6. Охарактеризуйте причини індивідуальних відмінностей у пам'яті людей.
7. Поясніть, чому початок і кінець розмови запам'ятовуються краще, ніж її середина.
8. Поясніть, чим мислення відрізняється від процесів чуттєвого пізнання.

9. Проаналізуйте суспільну природу.

10. Визначте, у чому проявляється суб'єктивність мислення.
11. Проаналізуйте, чим мислення людини відрізняється від практичного мислення тварин?
12. Покажіть можливі шляхи формування самостійності, критичності та інших якостей мислення у студентів.
13. Проаналізуйте, у чому полягає відмінність уяви від інших психічних процесів?
14. З'ясуйте, чи можна назвати уяву образним мисленням.
15. Поясніть, чому фантазія краще розвинута у дітей, які виховуються в багатодітних сім'ях?
16. Проаналізуйте, як впливає уява на фізіологічні та органічні процеси людини.
17. З'ясуйте, чому не може бути уяви у тварин?

Література:

1. *Аткінсон Р.* Человеческая память и процесс обучения. – М., 1980..
2. *Беркинблит М., Петровский А.* Фантазия и реальность. – М., 1968.
3. *Брунер Д.* Психология познания. – М., 1977.
4. *Вейн А. М., Каменецкая Б. И.* Память человека. – М., 1973.
5. *Давыдов В. В.* Виды обшений в обучении. – М., 1972.
6. *Загальна психологія.* / Скрипченко О., Долинська Л., Огороднійчук З. та ін. – К., 1999.
7. *Зинченко П. И.* Непроизвольное запоминание. – М., 1961.
8. *Зинченко П. И., Репкіна Г. В.* Пам'ять і її розвиток. – К., 1965.
9. *Исследование мышления в советской психологии* / Под ред. Е. В. Шороховой. – М., 1966.
10. *Калмыкова З. И.* Продуктивное мышление как основа обучаемости. – М., 1981.
11. *Коршунова Л. С.* Воображение и его роль в познании. – М., 1989.
12. *Костюк Г. С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.
13. *Петровский А. В.* Роль фантазии в развитии личности. – М., 1961.
14. *Психологія* / За ред. Г. С. Костюка. – К., 1968.
15. *Роменець В. А.* Фантазія, пізнання, творчість. – К., 1965.
16. *Рубинштейн С. Л.* О мышлении и путях его исследования. – М., 1958.
17. *Смирнов А. А.* Проблемы психологии памяти. – М., 1966.
18. *Тихомиров О. К.* Психология мышления. – М., 1984
19. *Фрейд З.* Толкование сновидений. – К., 1991.
20. *Хофман И.* Активная память. – М., 1986.

Модуль 4. Емоційно-вольова сфера особистості

Тема 10. Емоції і почуття

1. Функції емоцій і почуттів у житті людини.
2. Теорії емоцій.
3. Фізіологічні основи емоцій.
4. Основні якості і форми переживання почуттів:
 - основні якості почуттів;
 - форми переживання почуттів (чуттєвий тон, емоція, афект, стрес, пристрасть, настрої, фрустрація).
5. Основні емоційні стани:
 - (інтерес, радість, здивування; страждання, гнів, страх, сором).

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте, яка відмінність між емоціями і почуттями.
2. Проаналізуйте природу виникнення емоцій з точки зору інформаційної теорії.
3. З'ясуйте, яку роль відіграють в емоціях органічні відчуття.
4. Проаналізуйте, у чому проявляється суб'єктивність переживань.
5. Визначте, що розкривається в змісті почуттів.
6. Обґрунтуйте відмінності у переживаннях стресу і афекту.
7. Проаналізуйте, чи можна естетичні почуття відносити до астеничних переживань?
8. Поясніть, у чому проявляється нечіткість поділу вищих почуттів.

Література:

1. Вилюнас В. К. Психология эмоциональных явлений. – М., 1976.
2. Додонов Б. И. Эмоция как ценность. – М., 1978.
3. Загальна психологія / Скрипченко О., Долинська Л., Огороднійчук З. та ін. – К., 1999.
4. Изард К. Эмоции человека. – М., 1980.
5. Никифоров А. С. Эмоции в нашей жизни. – М., 1978.
6. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций. – М., 1979.
7. Шингаров Г. Х. Эмоции и чувства как форма отражения действительности. – М., 1971.

Тема 11. Воля

1. Воля і вольові дії людини:
 - види дій людини;

- воля та її функції;
 - проблема свободи волі;
 - локус контролю;
 - воля і ризик.
2. Структура вольової дії.
 3. Вольові якості особистості.

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть різницю між мимовільною, довільною і вольовою діями.
2. Розкрийте основні ознаки волі як психологічного явища.
3. Проаналізуйте вплив волі на діяльність людини.
4. Поясніть, чому людина ризикує в житті?
5. Які вихідні ознаки вольової поведінки?
6. Проаналізуйте, чому в однакових умовах виховання в сім'ї у дітей нерідко розвиваються різні вольові якості?
7. Розкрийте шляхи формування волі.

Література:

1. Бех І. Д. Від волі до особистості. – К., 1995.
2. Калинин В. К. На путях построения теории воли // Психологический журнал. – 1989. – Т. 10. – № 2.
3. Котырло В. К. Развитие волевого поведения дошкольников. – К., 1971.
4. Селиванов В. И. Воля и ее воспитание. – М., 1976.
5. Сетин Г. М. Психология самовоспитания. – К., 1973.

Модуль 5. Психологія індивідуальності

Тема 12. Темперамент

1. Сутність темпераменту.
2. Історія розвитку вчення про темперамент.
3. Типи вищої нервової діяльності і темперамент.
4. Психологічна характеристика типів темпераменту:
 - сангвінік;
 - холерик;
 - флегматик;
 - меланхолік;
 - класифікація К. Леонгарда.
5. Темперамент і стиль діяльності.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте, у чому можуть проявлятися властивості темпераменту.
2. Охарактеризуйте відмінності між поняттями “*властивість нервової системи*”, “*тип нервової системи*”, “*темперамент*”.
3. Розкрийте залежність між властивостями нервової системи і властивостями темпераменту.
4. Проаналізуйте, чи можна за бажанням змінити тип темпераменту?
5. Поясніть, як проявляються компенсаторні особливості психіки людини в індивідуальному стилі діяльності.

Література:

1. Белоус Б. Б. Темперамент и деятельность. – Пятигорск, 1990.
2. Голубева Э. А., Рождественская В. И. О психологических проявлениях свойств нервной системы // Вопросы психологии. – 1976. – № 5.
3. Климов Е. А. Профессиональная пригодность деятельности и основные свойства нервной системы. – Казань, 1969.
4. Мерлин В. С. Очерк теории темперамента. – М., 1969.
5. М'ясоїд П. А. Загальна психологія. – К., 1998.
6. Симонов П. В., Ершов П. М. Темперамент, характер, личность. – М., 1982.
7. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии. – М., 1982.

Тема 13. Характер

1. Сутність і суспільна зумовленість характеру:
 - сутність характеру;
 - характер і темперамент;
 - характер і середовище.
2. Структура характеру.
3. Типологія характерів.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте місце і роль характеру в структурі особистості.
2. Проаналізуйте відмінності між темпераментом і характером людини.
3. Визначте, як співвідносяться в характері людини біологічне і соціальне.
4. Обґрунтуйте, чому характер потрібно формувати комплексно.

5. Проаналізуйте, для чого необхідно вивчати характер людини.
6. Проаналізуйте, як саме обставини впливають на зміну характеру особистості.
7. Визначте, чому самовиховання характеру є ефективнішим, ніж виховання.
8. Поясніть народний вислів “Формувати характер треба тоді, коли дитина лежить ще впоперек ліжка, а не вздовж”?
9. Проаналізуйте, чому за зовнішніми рисами обличчя людини не можна визначити її характер?
10. У народному прислів'ї сказано: “Посієш вчинок – пожнеш звичку, посієш звичку – пожнеш характер, посієш характер – пожнеш долю”. Про яку закономірність характеру йдеться?

Література:

1. Абраменко В. И. Психология характера школьника подросткового возраста. – К., 1974
2. Загальна психологія / Скрипченко О., Долинська Л., Огороднійчук З. та ін. – К., 1999.
3. Ковалев А. Г. Психология личности. – М., 1970.
4. Левитов Н. Д. Психология характера. – М., 1969.
5. М'ясоїд П. К. Загальна психологія. – К., 1998.
6. Ситін Г. М. Психологія самовиховання. – К., 1973.
7. Юнг К. Г. Психологические типы. – СПб., 1995.

Тема 14. Здібності

1. Знання, навички і вміння як основа для розвитку здібностей.
2. Характеристика здібностей і проблема їх вимірювання.
3. Види і структура здібностей.
4. Задатки і здібності.
5. Обдарованість і талант:
 - обдарованість;
 - талант;
 - геніальність.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте, який зв'язок існує між здібностями та знанням, навичками і вміннями.
2. Визначте, чи впливають вроджені задатки на майбутні здібності людини.

3. Поясніть, чому яскраво виражені здібності у дитини нерідко зникають із віком?
4. Охарактеризуйте, які особливості здібностей виявлялись в тому, що геніальний Ейнштейн часто забував день народження своїх дітей?
5. Чим можна пояснити, що геніальні люди не завжди були визнані за їх життя?
6. Прокоментуйте вислів “Талант робить те, що може, а геній – те, що повинен”.
7. Поясніть, чим відрізняються між собою обдарованість, талант і геніальність?
8. Поясніть, чи можна за результатами виконаної діяльності судити про здібності людини.
9. Чи визначають вроджені задатки вид майбутніх спеціальних здібностей?

Література

1. Айзенк Г. Ю. Интеллект: новый взгляд // Вопросы психологии. – 1995. – № 1.
2. Колінець Г. Г. Індивідуально-психологічні особливості дослідницьких здібностей старшокласників // Наукові записки ТДПУ. – Серія 3. Педагогіка і психологія. – № 3. – Тернопіль, 1997.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – М., 1989.
5. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. – М., 1961.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Що є предметом психології як науки?
2. Назвіть науки, з якими психологія має зв'язок, та поясніть, у чому він полягає.
3. Які галузі психологічної науки складають сучасну психологію?
4. Коли виникла психологія як наука?
5. Що таке гештальтпсихологія?
6. Що таке психоаналіз: метод лікування психічно хворих чи напрям психічної науки? Хто був його засновником?
7. Назвіть основні методи психологічного дослідження.
8. Які варіанти спостереження використовують у психології?
9. Що таке діяльність? Що лежить в основі діяльності?
10. Що таке відчуття? Основні види відчуттів.
11. Що означає поняття “абсолютний поріг чутливості”?
12. Сприймання, його основні властивості.
13. Назвіть основні властивості уваги.
14. Що таке пам'ять? Основні види пам'яті.
15. Особливості уяви як психічного процесу.
16. Основні види мислення.
17. Чим відрізняються поняття “індивід”, “індивідуальність”, “особистість”?
18. Що таке здібність? Основні види здібностей.
19. Здібності і задатки: в чому різниця?
20. Що таке темперамент?
21. Основні види темпераменту?
22. Дайте визначення поняттю “характер”.
23. Що таке почуття? Що таке емоції?
24. Типологія груп у психології.
25. Мала група: визначення, склад, структура.
26. Чим відрізняється умовна група від реальної?
27. Поняття колективу.
28. Назвіть основні функції норм.
29. Поняття лідерства.
30. Основні стилі лідерства.
31. Психологія конфліктів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПСИХОЛОГІЯ”

за дванадцятибальною школою

Загальні критерії оцінювання

I рівень – високий

Отримує студент, який дає обґрунтовані, глибокі й теоретично правильні відповіді на поставлені питання, демонструє знання положень навчальної дисципліни, дискусійних і проблемних питань, наводить аргументовані узагальнення й висновки.

II рівень – достатній

Отримує студент, який володіє знанням матеріалу на рівні п. 1, але допускає незначні помилки у формулюванні термінів і категорій, та з допомогою викладача швидко орієнтується й знаходить правильні відповіді.

III рівень – середній

Отримує студент, який дає неправильну відповідь на одне питання або дає малообґрунтовані неповні відповіді й лише за допомогою викладача може виправити допущені помилки.

IV рівень – початковий

Отримує студент, який дає неправильні відповіді на два-три запитання, допускає грубі помилки й не може їх виправити.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Початковий	1	Студент може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи; мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; виконує не більш як 20 % від загальної кількості запропонованого завдання
	2	Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити декілька термінів, понять без зв'язку між ними; може обрати правильний варіант відповіді (на рівні “так” – “ні”); може самостійно знайти відповідь у тексті підручника, конспекті; виконує 20 % від загальної кількості запропонованих завдань
	3	Студент відтворює менш як половину навчального матеріалу, з допомогою викладача виконує елементарні завдання; має фрагментарні уявлення про роботу з документами, не має сформованих умінь і навичок щодо стилістичного використання мовних засобів у тексті документа; виконує 30 % від загальної кількості запропонованих завдань

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Середній	4	Студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника, конспекту, пояснень викладача; виконати за зразком певне завдання; описує мовні явища без пояснень причин; слабо орієнтується в поняттях; самостійне опрацювання матеріалу викликає значні труднощі; здатен відповідати на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45 % запропонованих завдань.
	5	Студент знає більш як половину навчального матеріалу; розуміє основний навчальний матеріал; здатний з помилками і неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, відтворити його з помилками і неточностями; має стійкі навички роботи з тестом підручника; формулює поняття, наводить приклади, доречно і стилістично виправдано використовує мовні засоби; підтверджує висловлене одиничними прикладами; здатен використовувати під час відповіді допоміжні наочні матеріали; відповіді не-последовні і нелогічні; виконує 55 % від загальної кількості запропонованих завдань
	6	Студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати мовні явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вдало використовує мовні засоби при створенні усного та письмового висловлювання; вміє застосовувати знання при виконанні вправ та складанні документів за зразком; користується додатковими джерелами; виконує 65 % від загальної кількості запропонованих завдань

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Достатній	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основні положення, правила, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; правильно використовує термінологію; стилістично доречно використовує мовні засоби; складає таблиці, схеми; виконує 75 % від загальної кількості завдань
	8	Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; загальною контрольною діяльністю; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями; здатен на рецензію відповіді іншого студента; може опрацювати матеріал самостійно. Виконує 80 % запропонованих завдань.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, доречно і точно використовує мовні засоби у текстах різних типів і стилів, при складанні документів; вміє аналізувати і систематизувати інформацію; використовує стандартну аргументацію при оцінці дій, мовних явищ; чітко тлумачить поняття; самостійно визначає стилістичні особливості тексту, знаходить і виправляє допущені помилки; здатен самостійно опрацювати навчальний матеріал, але потребує консультацій з викладачем; виконує про-сті творчі завдання; має достатній словниковий запас; виконує 85 % запропонованих завдань

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями; здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; робить аргументовані висновки; самостійно оцінює мовні явища; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; при виконанні стилістичних вправ допускає незначні помилки; виконує 95 % запропонованих для виконання завдань
Високий	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета; аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми; уміє застосувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень, для виконання різноманітних завдань; спроможний підготувати за допомогою викладача виступ на студентську наукову конференцію; самостійно знаходить інформацію (наукова література, Інтернет, мультимедійні програми тощо); самостійно виконує 100 % від загальної кількості запропонованих завдань
	12	Студент має системні, глибокі знання з предмета, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; вдало користується мовними засобами для складання та редагування текстів відповідно до стилістичних та інших мовних норм; вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу; уміє самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, користується широким арсеналом доказів своєї думки, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній і письмовій формі; розвиває свої обдарування і нахили.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адаптація сенсорна (лат. *adapto* – пристосовую і *sensorium* – орган чуття) – зміна чутливості аналізатора під впливом подразника постійної сили, який діє протягом тривалого часу, а також пристосування до нього.

Аналізатор (гр. *analysis* – розкладання) – нервовий апарат, який здійснює аналіз і синтез подразників, що надходять із внутрішнього і зовнішнього середовищ. Складається з рецептора, провідних нервових шляхів (доцентрових і відцентрових) і мозкової ділянки.

Антропогенез (гр. *anthropos* – людина і *genesis* – походження) – процес виділення людини зі світу тварин та її розвитку.

Апперцепція (лат. *ap* – до і *perceptio* – сприймання) – залежність сприймання від змісту психічного життя і особливостей особистості.

Асоціація (лат. *associo* – приєдную, з'єдную) – група, в якій міжособистісні стосунки опосередковує особистісно значущий для кожного зміст спільної діяльності.

Афект (лат. *affectus* – пристрасть, хвилювання) – емоційний процес, який виникає у людини швидко, протікає бурхливо і характеризується значними змінами свідомості та порушенням вольового контролю за діями.

Бесіда – розмова, обмін думками між двома чи кількома особами. У психології використовується як метод вивчення психічних явищ за спеціально розробленою програмою. У педагогіці – метод навчання, за якого викладач за допомогою вміло поставлених запитань спонукає учнів, студентів до відтворення набутих раніше знань, самостійних висновків і узагальнень на основі засвоєного матеріалу.

Вербальний (лат. *verbum* – слово) – мовний, словесний.

Взаємодія відчуттів – зміна чутливості одного аналізатора під впливом подразнення інших органів чуття.

Вищі психічні функції – загальна назва, яка об'єднує види пізнавальних процесів у людей. До в. п. ф. належать довільні і опосередковані форми уваги, сприймання, пам'яті, мислення, уяви і мовлення.

Відображення – загальна властивість матерії, яка проявляється у здатності матеріальних об'єктів відтворювати з різною адекватністю ознаки, властивості й характеристики інших об'єктів.

Відтворення – мнемічний процес, який забезпечує відновлення матеріалу, що зберігається в пам'яті.

Відчуття – відображення в мозку людини окремих властивостей предметів і явищ об'єктивного світу внаслідок їх безпосереднього впливу на органи чуття.

Відчуття пропріоцептивні (лат. – *proprius* – власний і *receptor* – той, що сприймає) – відчуття, які виникають при подразненні рецепторів, розміщених у м'язах і суглобах тіла.

Воля – свідомо організація і саморегуляція людиною своєї діяльності і поведінки, спрямована на подолання труднощів при досягненні поставлених цілей.

Геніальність (лат. *genialis* – властивий генієві, плідний) – найвищий ступінь розвитку здібностей, що виявляється у творчій діяльності, результати якої мають історичне значення.

Гештальт (нім. *gestalt* – образ, форма) – цілісна форма, структура, цілісний образ – одне з основних понять гештальтпсихології, яке було введено для опису якісно своєрідних цілісних характеристик образів чи психічних структур.

Гнів – негативний емоційний стан, зумовлений появою серйозної перешкоди на шляху до задоволення важливої потреби. Має форму афекту.

Головний мозок – передній відділ центральної нервової системи людини, розміщений у черепній коробці. Включає великі півкулі, проміжний мозок (таламус, гіпоталамус), середній мозок і задній мозок (мозочок, продовгуватий мозок).

Група неформальна – група, яка не має юридично закріпленого статусу, а виникає на основі спільності інтересів, симпатії, зближення поглядів, переконань тощо.

Група формальна – (лат. *formalis* – складений за формою) – група, що має зовнішньо задані соціально значущі цілі діяльності, юридично визначений статус, нормативно закріплену структуру, призначене чи вибране керівництво і встановлені права та обов'язки її членів.

Екстраверт (лат. *extra* – зовні і *vertere* – повертати) – людина, реакції і поведінку якої в основному визначають зовнішні враження, а не внутрішні переживання.

Емоція (лат. *emovere* – збуджувати, хвилювати) – узагальнена чуттєва реакція, що виникає у відповідь на різні за характером екзогенні (ті, що йдуть із навколишнього середовища) і ендогенні (ті, що виходять із власних органів і тканин) сигнали, які обов'язково викликають певні зміни у фізіологічному стані організму.

Емпатія (гр. *empathia* – співпереживання) – здатність людини емоційно відгукуватися на переживання інших людей.

Етика (гр. *etos* – звичай, правила) – наука про мораль, природу, структуру та особливості походження й розвитку моральних норм і взаємовідносин між людьми в умовах суспільства.

Ідеал (гр. *idea* – ідея) – позитивно емоційно забарвлений взірець досконалості, який людина намагається наслідувати.

Ілюзія (лат. *illudo* – висміюю, обманюю) – неадекватне сприймання, яке викривлено, помилково відображує об'єкт, що діє на аналізатор.

Індивід (лат. *individuum* – неподільне) – людина як одинична природна істота, представник виду *Homo sapiens*.

Індивідуальність – неповторне поєднання психологічних особливостей і рис людини, що визначає її своєрідність і несхожість на інших людей.

Інтроверт (лат. *intro* – усередину і *vertere* – повертати) – людина, яка в діях і вчинках більше керується своїми думками і внутрішніми переживаннями, ніж зовнішніми враженнями і впливами.

Інтроспекція (лат. *introspecto* – заглядаю всередину) – спостереження за власною психічною діяльністю, самоспостереження.

Конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення) – зіткнення протилежно спрямованих думок, цілей, інтересів, позицій; крайнє загострення суперечностей.

Меланхолік (гр. *melas* – чорний і *chole* – жовч) – людина, яка має меланхолічний темперамент, що характеризується переважанням процесів гальмування над процесами збудження в корі головного мозку, а також слабкістю процесів.

Мислення – суспільно зумовлений, нерозривно пов'язаний із мовленням психічний процес пошуків і відкриття суттєво нового, опосередкованого й узагальненого відображення дійсності у процесі її аналізу і синтезу.

Мовлення – процес практичного використання мови для спілкування.

Навіювання – психологічний вплив однієї людини на іншу, який частково або й повністю не усвідомлюється як тим, хто його здійснює, так і тим, хто йому піддається.

Надсвідоме – рівень психічної активності особистості при виконанні творчих завдань, який не піддається індивідуальному усвідомленню-вольовому контролю.

Нейрон – (гр. *neuron* – жила, нерв) – нервова клітина, що передає нервові сигнали.

Необіхевіоризм (гр. *neos* – новий і англ. *behaviour* – поведінка) – напрям у американській психології, який у 30-х роках ХХ ст. прийшов

на зміну класичному біхевіоризму. Згідно з ним основним завданням психології повинне стати дослідження процесу навчіння.

Несвідоме – сукупність психічних явищ, що виникають під впливом чинників, яких людина не відчуває і про які нічого не знає.

Пам'ять – процес запам'ятовування, зберігання, відтворення і забування індивідом його попереднього досвіду.

Психіка (гр. *psychikos* – душевний) – властивість високоорганізованої матерії, що проявляється у відображенні об'єктивної дійсності.

Психічні властивості – стійкі індивідуально-психічні особливості людини, які характеризують її як особистість чи індивідуальність і виявляються в її поведінці.

Психічні процеси (лат. *processus* – проходження) – складні види внутрішньої діяльності людини, спрямовані на пізнання себе і навколишнього світу.

Психічні стани – емоційно забарвлені мінливі стани людини, які виникають під впливом різних обставин життя, стану здоров'я та інших.

Психологія (гр. *psyche* – душа і *logos* – слово, вчення) – наука про факти, закономірності та механізми психічного життя людей і тварин.

Радість – позитивний емоційний стан, пов'язаний із можливістю задовольнити актуальну потребу, імовірність чого раніше була невелика чи невизначена.

Рефлекс (лат. *reflexus* – відображений) – опосередкована нервовою системою відповідь організму на подразник.

Сангвінік (лат. *sanguis* – кров) – людина, яка має сангвінічний темперамент, що проявляється в енергійності, великій емоційності, легкому пристосуванню до різних обставин і нових людей, хорошому самопочутті та інших якостях особистості.

Сензитивність (лат. *sensus* – відчуття) – властивість темпераменту, яка визначається найменшою силою зовнішніх впливів, необхідною для виникнення психічної реакції людини.

Синтез (гр. *synthesis* – з'єднання, складання) – мисленнєва операція, об'єднання предметів і явищ за їх спільними й істотними ознаками.

Спадковість – відновлення в нащадків біологічних особливостей батьків.

Спостереження – цілеспрямоване збирання психологічних фактів поведінки і діяльності особистості з метою їх подальшого аналізу і тлумачення.

Сприймання – відображення у свідомості людини предметів і явищ об'єктивної дійсності при їх безпосередній дії на органи чуття.

Страх – негативний емоційний стан, який виникає у людини при появі уявної або реальної загрози для її життя чи благополуччя.

Стрес (англ. *stress* – напруга) – емоційний стан організму, який виникає у напружених обставинах і виявляється у порушенні перебігу психічних процесів, координації рухів, дезорганізації та гальмуванні всієї діяльності.

Сублимація (лат. *sublimo* – підіймаю, підношу) – витрата або переключення енергії лібідо на різні дозволені види діяльності.

Талант (гр. *talanton* – вага, міра, рівень здібностей) – поєднання високорозвинутих спеціальних здібностей, яке дає людині змогу створювати такі продукти діяльності, що виділяються своєю новизною, досконалістю і мають високу суспільну значущість.

Темперамент (лат. *temperamentum* – устрій, узгодженість) – сукупність індивідуально-психологічних якостей, яка характеризує динамічний та емоційний аспект поведінки людини і виявляється в її діяльності і спілкуванні.

Увага – спрямованість і зосередженість свідомості, що передбачає підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної чи рухової активності індивіда.

Уява – процес створення людиною на основі її попереднього досвіду образів об'єктів, яких вона безпосередньо не сприймала і не сприймає.

Філогенез (гр. *phyle* – рід, плем'я, вид і *genos* – походження) – історичний розвиток різних родів і видів організмів.

Флегматик (гр. *phlehma* – слиз) – людина, яка має флегматичний темперамент, що характеризується спокійністю, врівноваженістю, малою емоційною збудливістю, сповільненістю рухових і мовних реакцій, високою працездатністю і малою комунікабельністю.

Характер (гр. *charakter* – прикметна риса, ознака) – складне й індивідуально-своєрідне поєднання рис людини, яке формується в процесі її розвитку під впливом умов життя та виховання і виявлення в її поведінці.

Холерик (гр. *chole* – жовч) – людина, що має холеричний темперамент, якому властивий сильний, рухливий, але неврівноважений тип вищої нервової діяльності.

Я-концепція (лат. *conceptio* – сприймання) – динамічна система уявлень про себе, на основі якої вона вибудовує взаємовідносини з іншими людьми.

Перелік основної рекомендованої літератури

1. *Загальна психологія. Курс лекцій.* – К., 1997.
2. *Захарченко М. В., Погорілий О. І.* Історія соціології. – К., 1993.
3. *Немов Р. С.* Психологія. – М., 1998.
4. *Психология и педагогика. Уч. пособие.* – М., 1998.
5. *Психологія. Словарь.* – М., 1990.
6. *Роменець В. А.* Історія психології. – К., 1978.
7. *Рубинштейн С. Л.* Проблемы общей психологии. – М., 1973
8. *Фрейд З.* Психология бессознательного. Сб. произ. – М., 1998.
9. *Фрейд З.* Остроумие и его отношение к бессознательному. – СПб.-М., 1997.
10. *Ярвилекто Т.* Мозг и психика. – М.: Прогресс, 1992.
11. *Ярошевский М. Г.* История психологии. – М., 1985.
12. *Линдсей П., Норман Д.* Системы памяти. – М., 1974.
13. *Познавательные процессы в способности в обучении.* / Под ред. В. Д. Шадрикова. – М., 1990.
14. *Рубинштейн С. Л.* Основы общей психологии. – М., 1989.
15. *Зейгарник Б. В.* Теории личности в зарубежной психологии. – М., 1982.
16. *Кузнецова Т. В.* Основы психологічних та педагогічних знань. – М., 1998.
17. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1982.
18. *Палеха Ю. І. Кудін В. О.* Культура управління і підприємства. – К., 1998.
19. *Андреева Г. М.* Социальная психология. – М., 1988.
20. *Донцов А. И.* Психология коллектива. – М., 1984.
21. *Петровский А. В.* Личность. Деятельность. Коллектив. – М., 1982.
22. *Биркенбил В.* Язык интонации, мимики, жестов. – СПб, 1997.
23. *Психология и педагогика. Учебное пособие.* – М.: Совершенство, 1998.
24. *Третьяк В. И., Платонов С. В.* Менеджеру о менеджменте. – К., 1995.
25. *Гельперин П. Я.* Введение в психологию. – М., 1976
26. *Годфруа Ж.* Что такое психология: в 2-х т. – М., 1992
27. *Дубравська Д. М.* Основы психології. – Львів, 2001
28. *Загальна психологія / Скрипниченко О., Доминська Л., Огороднійчук З. та ін.* – К., – 1999.
29. *Психологія / За ред. Ю. Л. Трофімова.* – К., 1999.
30. *Роменець В. А.* Історія психології. – К., 1978.
31. *М'ясоїд П. А.* Загальна психологія. – К., 1998.
32. *Психологические методы.* – Л., 1976
33. *Психологія / За ред. Г. С. Костюка.* – К., 1968.
34. *Анастаси А.* Психологическое тестирование: В 2-х т. – М., 1982.
35. *Готтсданкер Р.* Основы психологического эксперимента. – М., 1982.
36. *Ломов Б. Ф.* Об исследовании законов психологии // Психологический журнал. – 1982. Т. 3. – № 1.
37. *Рубинштейн С. Л.* Принципы и пути развития психологии. – М., 1959.
38. *Ломов Б. Ф.* Методологические принципы и проблемы психологии. – М., 1984.
39. *Абульханова-Славская К. А.* Деятельность и психология личности. – М., 1980.
40. *Давыдов В. В.* Нерешенные проблемы теории деятельности // Психологический журнал. – 1992. – № 2.
41. *Степанов О. М.* Перенос знань і вмінь як проблема педагогічної психології // Наукові записки Тернопільського педуніверситету. Серія “Педагогіка і психологія”. – 1997. – № 1 (3).
42. *Эльконин Д. Б.* Теория игры. – М., 1972.
43. *Бодалев А. А.* Личность и общение. – М., 1995.
44. *Кан-Калик В. В.* Учителю о педагогическом общении. – М., 1987
45. *Карнеги Д.* Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей. – М., 1989.
46. *Леви В.* Искусство быть другим. – М., 1981.
47. *Обозов Н. Н.* Межличностные отношения. – Л., 1979.
48. *Щекин Г. В.* Как читать людей по внешнему облику. – К., 1992.
49. *Асмолов А. Г.* Психология личности. – М., 1990.
50. *Кон И. С.* Открытие “Я”. – М., 1978.
51. *Психология развивающейся личности / Под ред. А. В. Петровского.* – М., 1987.
52. *Аникеева Н. П.* Психологический климат в коллективе. – М., 1989.
53. *Кричевский Р. Л., Дубовская Е. М.* Психология малой группы. – М., 1991
54. *Петровский А. В., Шпалинский В. В.* Социальная психология коллектива. – М., 1978.
55. *Ананьев Б. Г., Дворяшина М. Д., Кудрявцева Н. А.* Индивидуальное развитие человека и константность восприятия. – М., 1968.
56. *Гальперин П. Я., Кабылицкая С. Л.* Экспериментальное формирование внимания. – М., 1974.
57. *Грегори Р. Л.* Разумный глаз. – М., 1972.
58. *Дормашев Ю. В., Романов В. Я.* Психология внимания. – М., 1995.
59. *Рок И.* Введение в зрительное восприятие: В 2 кн. – М., 1980.
60. *Хрестоматия по вниманию / Под ред. А. Н. Леонтьева, А. А. Пузыря, В. Я. Романова.* – М., 1976.
61. *Аткинсон Р.* Человеческая память и процесс обучения. – М., 1980.
62. *Беркинблит М., Петровский А.* Фантазия и реальность. – М., 1968.
63. *Брунер Д.* Психология познания. – М., 1977.
64. *Вейн А. М., Каменецкая Б. И.* Память человека. – М., 1973.
65. *Давыдов В. В.* Виды общений в обучении. – М., 1972.
66. *Зинченко П. И.* Непроизвольное запоминание. – М., 1961.
67. *Зинченко П. И., Репкина Г. В.* Пам'ять і її розвиток. – К., 1965.

68. *Исследование мышления в советской психологии* / Под ред. Е. В. Шороховой. – М., 1966.
69. *Калмыкова З. И.* Продуктивное мышление как основа обучаемости. – М., 1981.
70. *Коршунова Л. С.* Воображение и его роль в познании. – М., 1989.
71. *Костюк Г. С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.
72. *Петровский А. В.* Роль фантазии в развитии личности. – М., 1961.
73. *Роменець В. А.* Фантазія, пізнання, творчість. – К., 1965.
74. *Смирнов А. А.* Проблемы психологии памяти. – М., 1966.
75. *Тихомиров О. К.* Психология мышления. – М., 1984
76. *Фрейд З.* Толкование сновидений. – К., 1991.
77. *Хофман И.* Активная память. – М., 1986.
78. *Вилюнас В. К.* Психология эмоциональных явлений. – М., 1976.
79. *Додонов Б. И.* Эмоция как ценность. – М., 1978.
80. *Изард К.* Эмоции человека. – М., 1980.
81. *Никифоров А. С.* Эмоции в нашей жизни. – М., 1978.
82. *Рейковский Я.* Экспериментальная психология эмоций. – М., 1979.
83. *Шингаров Г. Х.* Эмоции и чувства как форма отражения действительности. – М., 1971.
84. *Белоус Б. Б.* Темперамент и деятельность. – Пятигорск, 1990.
85. *Голубева Е. А., Рождественская В. И.* О психологических проявлениях свойств нервной системы //
86. *Вопросы психологии.* – 1976. – № 5.
87. *Климов Е. А.* Профессиональная пригодность деятельности и основные свойства нервной системы. – Казань, 1969.
88. *Мерлин В. С.* Очерк теории темперамента. – М., 1969.
89. *Стреляу Я.* Роль темперамента в психическом развитии. – М., 1982.
90. *Бех І. Д.* Від волі до особистості. – К., 1995.
91. *Калин В. К.* На путях построения теории воли // Психологический журнал. – 1989. – Т. 10. – № 2.
92. *Котырло В. К.* Развитие волевого поведения дошкольников. – К., 1971.
93. *Селиванов В. И.* Воля и ее воспитание. – М., 1976.
94. *Сетін Г. М.* Психологія самовиховання. – К., 1973
95. *Абраменко В. И.* Психология характера школьника подросткового возраста. – К., 1974
96. *Ковалев А. Г.* Психология личности. – М., 1970.
97. *Левитов Н. Д.* Психология характера. – М., 1969.
98. *Ситін Г. М.* Психологія самовиховання. – К., 1973.
99. *Юнг К. Г.* Психологические типы. – СПб., 1995.
100. *Айзенк Г. Ю.* Интеллект: новый взгляд.

101. *Вопросы психологии.* – 1995. – № 1.
102. *Колінець Г. Г.* Індивідуально-психологічні особливості дослідницьких здібностей старшокласників // 100. Наукові записки ТДПУ. – Серія 3. Педагогіка і психологія. – № 3. – Тернопіль, 1997.
103. *Костюк Г. С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.
104. *Теллов Б. М.* Проблемы индивидуальных различий. – М., 1961.

Навчальне видання

ПСИХОЛОГІЯ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладач В. Л. Лобода

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 2,55. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206–47–29, 206–47–21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 2006 від 04.11.2004 р.